

Κείμενο

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (1883-1957)

Ταξιδεύοντας. Ιταλία-Αίγυπτος-Σινά-Ιερουσαλήμ-Κύπρος-Ο Μοριάς (απόσπασμα)

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Καζαντζάκης βρίσκεται στην Πελοπόννησο, στη φτωχική Γλαρέντζα.

Εκεί, γίνεται ένα πανηγύρι στο οποίο ο συγγραφέας συναντά έναν οργανοπαίχτη, τον σαντουρτζή.

Κι ήρθε τότε – σαν όλα να γίνονται στον κόσμο τούτο με κάποιον ειρμό – πρόβαλε ένας λιγνός, συμπαθητικός μουζικάντης και στάθηκε μπροστά από το τραπέζι μας. Τα μάτια του ήταν γαλάζια πράσινα, τα δάχτυλά του λιγνά και μακρύτατα. Κάθισε, έβγαλε σιγά σιγά από ένα κόκκινο ταγάρι το σαντούρι του, το ακούμπησε στα γόνατά του, το χάδεψε λίγο με την παλάμη του, κι άρχισε να τραγουδάει και να παίζει. Αμανέδες, ανατολίτικο πάθος, λαχτάρεις προαιώνιες, μονότονες, ίδιες που έρχονται και ξανάρχονται, κλαψιάρεις και ανίκητες, και πιπιλίζουν το μυαλό του ανθρώπου. Τα θεμέλια της ψυχής κλονίζονται, λιγούρα παθιακή σε κυριεύει, η καρδιά σου γίνεται ένα σαπημένο φρούτο. Οι πανηγυριώτες γύρα έπεσαν σε απότομη αποχαύνωση, τα σουβλερά αρπακτικά μάτια τους θόλωσαν, κάτω από τον αεικίνητο, παμπόνηρο Ρωμιό ξεπρόβαλε ο χαύνος¹ Ανατολίτης.

Τέλειωσε ο σαντουρτζής, σφούγγιξε τον ιδρώτα του, η ματιά του που είχε φύγει ξανάρθε και μας κοίταξε γύρα. Έβγαλε από την τσέπη του ένα τασάκι, μάζεψε μερικά πενηνταράκια και σταύρωσε τα χέρια να ξεκουραστεί. Μου άρεσε· έπιασα μαζί του κουβέντα.

- Πώς έμαθες σαντούρι; τον ρωτώ.

- Εγώ ήμουν είκοσι χρονών. Σ' ένα πανηγύρι άκουσα σαντούρι. Η αναπνοή μου πιάστηκε. Τρεις μέρες έκαμα να φάω.

»- Τι έχεις; με ρωτά ο πατέρας μου.

»- Εγώ θέλω να μάθω σαντούρι.

»- Μωρέ δεν ντρέπεσαι;

»- Εγώ θέλω να μάθω σαντούρι!

»Είχα οικονομήσει μερικά χρήματα για να παντρευτώ, σαν έρθει η ώρα. Τα έδωκα κι αγόρασα ένα σαντούρι. Να, τούτο το σαντούρι που βλέπεις. Έφυγα μαζί του για την Πάτρα, και βρήκα το μακαρίτη τον Κωστάκη, το δάσκαλο του σαντουριού. Έπεσα στα πόδια του.

»- Τι θες μωρέ; μου κάνει.

»- Εγώ θέλω να μάθω σαντούρι.

»- Ε, και γιατί πέφτεις στα πόδια μου;

»- Γιατί δεν έχω λεφτά να σε πληρώσω.

»- Μωρέ κάτσε, και δε θέλω εγώ πληρωμή.

»Έκατσα μαζί του ένα χρόνο κι έμαθα. Και τώρα γυρίζω εδώ και εκεί, στα πανηγύρια, στους γάμους, και βγάνω το ψωμί μου. Ας είναι καλά οι άνθρωποι. Όταν παίζω, μου μιλούνε μα δεν ακούω. Κάποτε πάλι ακούω, μα δεν μπορώ ν' αποκριθώ. Θέλω, μα δεν μπορώ.

- Μα γιατί;

¹ χαύνος=χαλαρός, άτονος, νωθρός

- Ε, σεβντάς!²

- Στο σπίτι σου παίζεις;

- Πού να παίζω, κύριέ μου! Στο σπίτι είναι σκουτούρες, γυναίκα, παιδιά, τι να φάμε... Έγνοιες! Και το σαντούρι θέλει καλή καρδιά. Άμα μου πει εμένα έναν περίσσιο λόγο η γυναίκα μου, τι καρδιά θέλεις να 'χω να παίζω σαντούρι; Άμα τα παιδιά πεινούνε, με τι καρδιά να παίζω; Το σαντούρι θέλει να συλλογάσαι μονάχα σαντούρι!

Ποτέ δεν άκουσα να διατυπώνεται πιο τέλεια και πιο απλά η ουσία και το συνέπαρμα της τέχνης. Μονάχα τη στιγμή που θα μπορέσεις να λυτρωθείς από τον αργαλειό της ανάγκης νιώθεις τι θα πει αγνή, αφιλόκερδη κραυγή του ανθρώπου, τραγούδι! Ο κουρελιάρης αυτός σαντουρτζής είχε φτάσει, ακολουθώντας την καρδιά του, στην κορυφή της αισθητικής.

Κατέβηκα στη θάλασσα, στο αιώνιο στοιχείο της Ελλάδας, κολύμπησα, ξάπλωσα στις πέτρες, άκουγα μακριά το βουητό του ανθρώπινου κοπαδιού και κοίταζα πέρα κατά τη Ζάκυνθο, πιο πέρα ακόμα, κατά τη μουσική πατρίδα μας, την Ιθάκη.

Κι άξαφνα από την αιώνια θάλασσα τινάχτηκε πάλι, καβαλικεύοντας τα κύματα, το καράβι του Οδυσσέα. Κι ο καπετάνιος κάθεται, καθώς το συνηθάει, καβάλα στο δοιάκι³, με το μυτερό σκουφί κατεβασμένο ως τα φρύδια. Στραφταλίζουν⁴ τα μικρά του παμπόνηρα μάτια, τα φρύδια του είναι συμμαζεμένα - σα να ζυγιάζει με το μάτι ένα νησί που ορέχτηκε να κουρσέψει ή ένα σύννεφο που πρόβαλε ξαφνικά στον ουρανό καργαρισμένο⁵ ανέμους· ή τη δύναμή του και τη δύναμη των αθανάτων, προτού ν' αποφασίσει αν συμφέρει να φανεί γενναίος ή πανούργος.

Νίκος Καζαντζάκης, κεφ. ΣΤ'. *Ο Μοριάς, V. Η Μεσαιωνική Γλαρέντζα*. Αθήνα: εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, 1969⁶, σελ. 226-9.

ΘΕΜΑ 2β

Στο κείμενο διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν πολλές αναφορές σε ήχους, μουσική, τραγούδια. Ποιες ακουστικές εικόνες «βλέπετε» να σχηματίζονται στο απόσπασμα; Πώς ανταποκρίνεστε εσείς στο περιεχόμενο και το ύφος του κειμένου;

(10 μονάδες)

ΘΕΜΑ 3. Ερμηνεία και παραγωγή λόγου (150 - 200 λέξεις)

Να παρουσιάσετε το κύριο, κατά τη γνώμη σας, θέμα του αποσπάσματος. Να εκφράσετε τα συναισθήματα και τις σκέψεις που σας δημιουργεί (150-200 λέξεις).

(40 μονάδες)

² σεβντάς=διακαής πόθος, ανικανοποίητο ερωτικό πάθος, μελαγχολία

³ δοιάκι=μοχλός που μετακινεί το πηδάλιο του πλοίου, λαγουδέρα

⁴ Στραφταλίζουν=αστράφτουν, λάμπουν, λαμποκοπούν

⁵ καργαρισμένο=γεμισμένο, φορτωμένο υπερβολικά

